

PAPER DETAILS

TITLE: GIRISIMCI KADINLAR: YOZGAT ÖRNEGI

AUTHORS: Ilknur Irem ANDIÇ,Hülya ÇAKIR

PAGES: 159-180

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1141467>

Girişimci Kadınlar: Yozgat Örneği

İlknur İrem ANDİÇ¹³

Hülya ÇAKIR¹⁴

ÖZET

Sınırların ortadan kalkarak küçük bir köy haline geldiği küresel ekonomik piyasada teknolojinin ilerlemesi ve enformasyon çağına girilmesi kadınların çalışma hayatında da etkili olmuştur. Kadınların eğitim seviyesinin yükselmesi ve kadın istihdamının artışı kadın çalışanların sayısının artmasını da beraberinde getirmiştir. Ancak ataerkil toplum yapısına bağlı olarak ortaya çıkan cinsiyet eşitsizliği çalışma hayatında kadınların karşılaştıkları olumsuzluklardan sadece birisi olmakla birlikte ücret eşitsizliği, kayıtdışı istihdam, doğum sonrası iş kaybı, kadına atfedilen rollerle sınırlama vb. şeklinde sıralanabilir. Kadın istihdamının yetersizliği, çalışma hayatında yükselememe, düşük maaşla çalıştırılma kadınların yönünü özel sektöre çevirmelerine ve girişimciliğe adım atmalarına yol açmış, girişimcilik kavramı bu anlamda önem kazanmıştır. Bu çalışmada kadın girişimciler için ne tür destekler sağlandığı, devlet ve özel kuruluşların ne tür projeleri olduğu ve girişimcilik sektöründe kadınların yaşadığı durumlar incelenmektedir.

Anahtar Sözcükler: Girişimcilik, Çalışma Hayatı, Kadın Girişimciliği, Kadın İstihdamı.

¹³ Lisans Mezunu, Yozgat Bozok Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, E- mail: iremandic34@gmail.com ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4430-6338>

¹⁴ Dr. Öğr. Üy., Yozgat Bozok Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, E-mail: hulya.cakir@bozok.edu.tr ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8115-4076>

Entrepreneurial Women: The Case Of Yozgat

ABSTRACT

In the global economic market, where borders have disappeared and become a small village, the advancement of technology and entering the information age have also been effective in women's work life. The increase in the education level of women and the increase in female employment brought with it an increase in the number of female employees. However, gender inequality, which arises due to the patriarchal social structure, is only one of the negativities faced by women in working life, but wage inequality, informal employment, postpartum job loss, limitation to the roles attributed to women, etc. It can be listed as. The inadequacy of women's employment, the inability to rise in working life and low wages led women to turn their direction to the private sector and to step into entrepreneurship, and the concept of entrepreneurship gained importance in this sense. In this study, what kind of support is provided for women entrepreneurs, what kind of projects are the state and private institutions and the situations experienced by women in the entrepreneurship sector are examined.

Keywords: Entrepreneurship, Work Life, Women Entrepreneurship, Women Employment.

GİRİŞ VE YÖNTEM ¹⁵

Yozgat'ın girişimcilik konusunda araştırma bölgesi olarak seçilmesinde geleneksel toplumsal yapısı ve sosyo-ekonomik özellikleri etkili olmuştur. Geleneksel ataerkil toplumlarda cinsiyetler arasındaki güç ilişkilerinin eşit bir şekilde dağıtılmamasından kaynaklanan yapı geleneksel kadınlık rol beklentileriyle kadının sömürüyü rasyonelleştirmesi ve içselleştirmesini de desteklemektedir. Bu toplumlarda kadına atfedilen rollerden ötürü kadınların hayatları özel alanla sınırlı kalmış, çoğunlukla ev içi ücretsiz emek sömürüsüne maruz kalmıştır. Bu durum kadınların sosyal hayatını, eğitim hayatını kısıtlamış ve ekonomik özgürlüğünü kazanamamasına neden olmuştur.

Yozgat'ın sosyo-ekonomik yapısına bakıldığında; kentinde yaşayan halkın %77'si tarım, % 18'i ticaret ve hizmet, % 5'i sanayi sektörlerinde çalışmaktadır (ORAN, 2011a). Dördüncü derecede gelişmiş iller listesinde yer alan Yozgat'ın nüfus artış hızı ve yoğunluğu, ülke ortalamasının oldukça altındadır.

İŞKUR istatistiklerine göre; 2011 yılındaki işe yerleştirme sayısı bin 741 olan Yozgat ilinde işe yerleştirilenlerin 1345'i erkek, geri kalan 396 kişi ise kadınlardan oluşmaktadır. 2012 yılında yapılan iş başvuru sayısı incelendiğinde, kadınların işgücüne katılım oranı %30,3, erkeklerin işgücüne katılım oranının ise %72,7 olduğu görülmektedir. İlin dikkat çekici diğer yanı ise tarımda ücretsiz aile işçisi olarak çalışan kadınların oranı %56,1'dir (İŞKUR, 2013). İşe yerleştirilen kadın sayısı yıllar içerisinde dalgalı bir seyir izlemektedir. 2018 yılında ise belirgin bir artış yaşanarak 4 bin 828 kişi İŞKUR tarafından işe yerleştirilmiştir. 2018 yılında bir önceki yıla göre, yüzde 129,2'lik bir artış olduğu görülmektedir. 2018 yılında işe yerleşenlerin yaklaşık yüzde 20,8'i kadınlardan oluşmuştur. Yozgat ilinde kayıtlı 32950 kişilik işgücünün %45,39'u (14957 kişi) kadınlardan, %54,61'i (17993 kişi) ise erkeklerden oluşmaktadır. Kuruma kayıtlı işe yerleştirmelerin %79,22'sinin (3825 kişi) erkeklerden, %20,78'inin de (1003 kişi) kadınlardan oluştuğu görülmektedir (Yozgat İŞKUR, 2019).

¹⁵ Lisans bitirme tezinden üretilmiştir.

Yozgat ilinin mevcut sosyo-ekonomik durumu nüfusun yaşam fırsatlarına erişimini kısıtlamaktadır. Bireylerin yaşamlarını devam ettirebilmeleri için maddi ihtiyaçlarının gideriliyor olması gerekliliği sosyo-ekonomik koşulların önemini de ortaya koymaktadır. Özellikle eğitim yoluyla kazanılan statünün geçerli olduğu sınıf tabakalaşmasında bu imkana erişememiş bireylerin zorluk yaşamasına neden olmaktadır. İstihdam sadece çalışıyor olmanın dışında; kişilerin hayatlarında kendi ihtiyaçlarını kendinin karşılaması, karar mekanizmalarında aktif özne olmak vb. olanaklar da yaratmaktadır. Tabi ki olmaması durumu da tam aksi sonuçları ortaya çıkarmaktadır. Yozgat İŞKUR verilerinden cinsiyet açısından işgücüne katılım oranına bakıldığında kadınların işgücüne katılım oranının erkeklere oranla çok geride kaldığı görülmektedir. Tarımda ücretsiz aile işçisi olarak çalışan kadınların oranının yüksek olması da kadınların ücretsiz ev içi emekte kullanıldıklarını, kazanç elde edemediklerini, kayıtdışı ve ücretsiz çalışmalarının da görünmez olması durumunun da emeklerinin sömürülmesine neden olduğunu göstermektedir.

Bu çalışmada geleneksel toplumsal yapıda kadınların riske girmeyi göze alma, kendine güven ve cesaret etme gibi girişimciliğin temel motivasyonlarını hayatlarına geçirebiliyorlar mı?, girişimcilik yoluyla istihdamda kendilerine yer açarak kendi ekonomilerine, toplumlarına katkı sağlayabiliyorlar mı? Süreçte hangi zorluklarla karşılaşılıyorlar? sorularına gerçekleştirilen saha araştırmasıyla cevap aranmakta, Yozgat örneği üzerinden kadın girişimciliği değerlendirilmeye çalışılmaktadır.

1. GİRİŞİMCİLİK

Girişimcilik insanların kendi ekonomik özgürlüklerini eline almak ve kendi iş hayatlarını kurmak adına önemli bir etkidir. Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş ile birlikte daha büyük önem kazanmaya başlayan girişimcilik kavramı orta çağdan günümüze kadar pek çok araştırmacının tanımlamaya çalıştığı bir kavram olarak hem işletme hem de iktisat literatürünün en fazla ilgi çeken konularından birisi olmuştur (Özdevecioğlu ve Cingöz 2009: 81-95). Girişimciliğin tarihsel sürecine baktığımızda iki döneme ayrılmaktadır. Bu dönemlerin önemli noktası sanayi dönemi olarak ele alınmaktadır. Sanayi döneminde önce birikim elde edene kadar olan dönem gezgin tüccarlar dönemidir. Sanayi

devriminden sonra birikimlerini yatırıma dönüştüren tüccarlarda sanayi dönemi girişimcilik dönemidir. Sanayi döneminden sonra artık gezgin tüccarlar yerini yerleşik tüccarlara bırakmışlardır (Çakmak, 2003). Girişimcilik kavramının bugünkü anlamda kullanılması, kapitalist üretim tarzının egemen hale gelmesiyle ilişkilidir. Kapitalizmin toplumlarda artmasıyla girişimcilik düzeyinin artması aynı orandadır (Aytaç, 2006). Bu kadar geniş kapsamlı bir konunun literatürde pek çok araştırmacı tarafından çeşitli açılardan değerlendirilen tanımları bulunmaktadır.

Girişimciliğin tanımı ilk kez, 18. yüzyılın başlarında Fransa’da yaşayan İrlandalı ekonomist Richard Cantillon tarafından yapılmıştır. Bu tanımda girişimci, henüz belirginleşmemiş bir bedelle satmak üzere üretimin girdilerini ve hizmetlerini satın alan ve üreten kişi olarak ifade edilmiştir. Bu tanım, girişimcinin risk üstlenme özelliğini vurgulamakta ve bunu ortaya çıkarmaktadır (Tosunoğlu, 2003: 4-5). Bu tanım üzerinde de eklemeler yaparak Jean Baptise Say’de girişimcinin risk üstlenme kadar üretim girdilerini örgütlenme ve yönetme niteliğine sahip olması gereği üzerinde durmuştur. A.Schumpeter ise girişimcinin yenilikçi ve dinamik olma özelliğini ise, ekonomik kalkınmada, insan kaynaklarının temel yapı taşlarından birisi olarak vurgulamış, girişimciyi toplumda değişimi yaratacak kişi olarak görmüştür (Sayın, 2011: 7). Arkan; girişimcilikte önemli olan unsurların yaşanan dönemin özellikleriyle paralel olarak değişim gösterdiğini söylemiş ve buna bağlı olarak girişimcinin kim olduğu ve nasıl özellikler taşıması gerektiği soruların cevabının da farklılaştığını söylemiştir.

Girişimcilikte dönemsel farklılıklar önemlidir bu farklılıklardan işletmenin başarı oranı belirlenebilir. Başar’a göre; günümüzde girişimci düşüncenin temelinde yenilikçi ve yaratıcı olma, öncü olma, risk alma ve rekabetçi düşünce yaratmaktadır. Bu etkenler aynı zamanda günümüz girişimcinin özellikleri arasındadır. Bir girişimcinin en önemli özeliği risk alabilmesidir. Girişimcinin yatırımda bulunduğu işte başarılı olması yaptığı yatırımın doğru zamanda ve doğru yatırım olmasıyla ilişkilidir. Eğer bu yatırım tam tersine dönüşür yanlış zamanda yanlış yatırım olursa girişim başarısızlıkla sonuçlanabilir. Girişimci ruhuna sahip insanların en önemli özellikleri başarı arzularının yüksek olmasıdır ve sürekli ileriye dönük planlar yapabilmeleridir. Ön görüş onlar için önemli etkidir.

Girişimcilikle sosyal yapı arasında yakın bir ilişki vardır. Sosyal yapılar toplumun benliğini ortaya çıkarır ve toplumun girişimcinin düşünceleri ortaya çıkar. Giddens, sosyal yapıyı oluşturan kurumsal örüntülerinin, kişilik yapıları üzerinde oldukça belirleyici olduğunu. Eğitim, politik sistem, aile, din, hukuk vb. kurumlar, tipik davranış kalıpları ve düşünme biçimleri ürettiklerini ve toplumsal pratiklere şekil verdiklerinden bahseder.(Aytaç, 2006). Buna bağlı olarak girişimci bu etkenlerle oluşturduğu düşünce tarzıyla ve toplumun gereksiniminin farkına vararak doğru bir yatırım sürecine girer. Girişimci küreselleşen ve globalleşen bu dünyada başarı oranını yükseltmek için daha büyük riskler almalı ve daha büyük yatırımda bulunmalı ve evrensel kültürlerle, toplumlara hitap edeceği çalışmalarda bulunmalıdır. Kadınların kariyer engelleriyle ilgili yaklaşımların ve kadın yönetici ile girişimcilerin göreceli durumunun cam tavan sendromu bağlamında değerlendirilmektedir.

2. CAM TAVAN SENDROMU

Cam tavan 1970' li yıllarda ABD de ortaya çıkan bir kavramdır. Örgütsel önyargılar ve kalıplar tarafından yaratılan, çoğunlukla kadınların üst düzey yönetim pozisyonlarına gelmelerini engelleyen görünmez, yapay engeller olarak tanımlanmıştır (Wirth, 2001:1). Ancak cam tavan kavramı, kadınlarla sınırlandırılan bir kavram değildir. Etnik azınlıklar ile erkeklerin, tıpkı kadınlar gibi gelişimleri sırasında engellerle karşılaşma durumları da cam tavan ile açıklanabilmekteyken, ataerki toplumlarda sıklıkla kadınların karşılaşması literatürde cam tavan kavramının kadınlarla ilişkilendirilmesine yol açmıştır.

Cam tavan kavramına yönelik üç farklı görüşten bahsedilebilir: İlki, kadınlar kendi çaba ve çalışmalarıyla üst düzey pozisyonlara gelebilirler; ikincisi, kadınlar iş yaşamında ilerlerken, iş ve ev yaşamını dengelemek için mücadele ederler (evde genelde ikinci vardiya devreye girmektedir) üçüncüsü, küçük işletmeler ile bu işletmelerdeki kadınların girişimsel başarıları yok sayılmaktadır (Lockwood, 2004). Bu çalışmada öncelikle kadınların üst yönetim pozisyonlarına ulaşmalarına engel olan ve cam tavan olarak nitelendirilen bireysel, örgütsel ve toplumsal unsurlar teorik bir çerçeve altında incelenmiştir.

2.1. Cam Tavan Sendromu Açısından Cinsiyet Temelli Engellerin Değerlendirilmesi

Cinsiyet temelli engeller kapsamında, cinsiyet temelli ücretlendirme, kadın gelişimini engelleyen örgüt kültürü, davranış ve iletişim tarzları, mentorluk ve işletme içi informal iletişim ağlarının erkeklerin gelişimi ve terfii için daha elverişli olması, kadınların bu informal ağların dışında tutulması veya bu informal ağların kadınlar tarafından erkeklere özgü olarak görülmesi gösterilebilir (Lockwood, 2004).

Cinsiyete ilişkin göstergeler (pozisyonlar, kararlar, ücret vb.) örgütsel sistem içinde bulunan ve örgüt kültürüne yansıyan unsurlardır. Kadınların maruz kaldıkları ayrımcı davranışlar içerisinde en önemli sorunlardan biri ücret eşitsizliği sorunudur. Burada ücretlerin belirlenmesinde, yapılan işin içeriğinin değil de işi yapacak kişinin cinsiyetinin esas alınması halinde ortaya çıkan bir durum söz konusudur (Çakır, 2008: 4). Örgüt kültürünce belirlenen politika ve uygulamalar da erkek statükosunu devam ettirebilmektedir (Lockwood, 2004).

Erkek egemen organizasyonların varlığı, kadınların çalışma yaşamı içindeki görevlerini ve statüsünü belirlemiştir. Bu noktada, birçok iş için kadınsı ya da erkeksi tanımlamalarının yapılması işverenlerin iş görüşmelerinde işe/pozisyona göre değerlendirme yaparken cinsiyeti temel aldığı görülmektedir (Temel vd. 2006: 32). Bununla birlikte işverenlerin kadın ve erkek çalışanlardan iş ile ilgili beklentilerinin farklılığı iş tanımlarında, performans değerlendirmelerinde de görülmekte ve süreç çoğunlukla kadınlar aleyhine işlemektedir.

Cinsiyet temelli engel ve eşitsizlikler hem işgücü piyasasına yeni girecek olan kadınları hem de piyasa içinde yer alan kadınları olumsuz yönde etkileyerek çoğu zaman piyasa dışında kalmalarına yol açabilmektedir. Bu çalışmada piyasa dışına çıkmayı değil, piyasada küçük ölçekli işletmelerle de olsa kendiışlerinin kurucusu olarak varolmayı seçen girişimci kadınlar ele alınıp değerlendirilmektedir.

3. GİRİŞİMCİLİKTE KADIN

Kadın girişimciliğin ortaya çıkma sebebi kadınların iş hayatında yeterli sayıda istihdam edilmemesi ve çalışma hayatlarında düşük ücretle çalışmalarından ötürü kadınlar iş hayatlarına girişimciliğe adım atarak devam etmişlerdir. Yetim (2002); Kadın girişimciliği, kadın istihdamının özel bir alanı olarak tanımlanabilir demiştir. (Aslan ve Atabey, 2007). Son yıllarda medyada ve literatürde önem kazanan kadın girişimciliğiyle kadınlar sadece kendi iş hayatlarını kolaylaştırmayıp ülke ekonomisine de büyük katkıda bulunuyorlar (Güney, 2006). Kadın işgücü oranı arttıkça ülkedeki gelişmişlik seviyesinde de aynı oranda yükselme görülür. Yerel kalkınma gücünün artması için kadınları girişimciliğe teşvik ederek ve var olan kadın girişimcileri destekleyerek yerel ekonominin kalkınmasında etkili olacaktır. Türkiye'nin sosyal ve ekonomik gelişimine katkı sağlamak için ekonomiye değer kazandıran girişimci kadınlara destek sağlanmalı ve Türk kadın girişimcilerinin dünya ekonomisiyle bütünleşmesinin sağlanması gerekir. Arıkan; girişimcilerin toplumda etkili, olumlu ve kayda değer kişiler olarak görülmekte olduğunu girişimcinin her şeyden önce bir insan olduğunun bu nedenle girişimcilerin yaşadıkları sosyo-ekonomik ortamın ürünü olduğunu söylemektedir.

Girişimcilikte cinsiyetin de önemli bir husus olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Cinsiyet farklılığından ortaya çıkan sonuç toplumu cinsiyete atfettiği roller ve bireyin bu roller üzerinde kendine kişilik oluşturmalarıdır. Ortaya çıkan bu sonuçta bireydeki girişimcilik özelliklerinde de farklılık gösterir. Kadınları girişimciliğe iten kadın girişimci olmalarını sağlayan etkenler kadınların bağımsız olma arzuları, risk alma eğilimi ve başarıya ihtiyacıdır ve bu etkenler kadınları kendi ayakları üzerinde durabilen ve ekonomik özgürlüğe ulaşmış bir kadın imajına götürür ve bu imaj kadınların girişimciliğe adım atmasında rol oynar.

Girişimci kadın ev içi veya ev dışında kendine ait bir işyeri olan, bu iş yerinde tek başına ya da istihdam ettiği kişilerle çalışan, iş yerinin planlamalarını yapan iş yerini geliştirmek adına girişimlerde bulunan ve iş yerinden elde ettiği kazançla yeni yatırımlar yapan ve bu kazanç üstünde söz sahibi olan kadındır (Can ve Karataş, 2007). Kadınların girişimci olma nedenleri; yenilikçi düşünce, sosyal statü ve kendine yetme, aileye destek olma, başkalarına rol model olmak, çocuklarına parlak bir gelecek sağlama, aile işi, karar

verme özgürlüğü ve bağımsız olma, ek gelir ihtiyacı ve kendilerine istihdam yaratma (Keskin, 2014: 76) gibi nedenler kadınları girişimcilik hayatına atılmasında etkili olmuştur. Kadınların girişimcilik hayatına atılmasıyla kendi farkındalıklarının farkına vararak ve kendi ayakları üzerinde duran kadın imajını çizerek diğer kadınları girişimciliğe adım atmasında etkili olmuşlardır. Etkileşim artıkça kadınların girişimci olmak için nedenlerinde de artış olmuştur.

3.1. Türkiye’de Kadın Girişimciliği

Ülkede işsizlik oranının azalması ve istihdamın artması için girişimcilik önem taşımaktadır. Ekonomik büyümeyi başaran ülkeler incelendiğinde görüldüğü gibi, endüstriyel yapının geliştirilmesi, rekabet gücünün artırılması, ekonomik büyümenin hızlandırılması, istihdamın artması ve gelir düzeyinin iyileştirilmesi için ekonomik yapının girişimci ve yenilikçi olması gerekir. Türkiye de bu ekonomi yönünden başarılı olan ülkeler arasına girmek ve ekonomik krize uğramamak adına girişimcilik politikaları üzerinde yoğunlaşmalı ve yenilikler üzerinde çalışmalar yapılmalıdır (Şahin, 2006).

Türkiye’de girişimcilik verileri değerlendirildiğinde ülkemizin yeterli gelişimi göstermediği görülmektedir. Türkiye girişimcilere yeterli olanak sağlayamayan ülkeler arasındadır, yaşanan krizler girişimcilere verilen kredileri de etkilemekte olduğu için girişimcilik potansiyelinin önüne de geçmektedir (Kara ve Yıldız, 2017). Türkiye’de ancak 1980’li yıllardan itibaren kadınların işgücüne katılımı konusunda yapılan çalışmalar yoğunluk kazanmış ve 1990’lı yıllarda belli bir düzeye ulaşmıştır. Son yıllarda kadın girişimciliğine karşı ilgi artışı yaşanmıştır, bu ilginin bir sebebi de gelişmekte olan ülkelerde kalkınma stratejisiyle yakından ilişkilidir (Soysal, 2010).

Girişimcilik konusunda da doğu-batı farklılığı görülmektedir; batıda yönlendirme ve desteklerle kadınlar sürece adım atarken, doğu toplumlarında kadına atfedilen rollerle uyuşmadığı düşüncesiyle kısıtlamalarla karşılaşmaktadır (Özkaya, 2009). Toplumsal cinsiyet kalıpyargıları kadınların çalışma hayatında erkeklere karşı daha fazla mücadelesine sebep olurken; girişimcilikte de bu durum erkek esnaflarla mücadeleye dönüşmektedir

(Şahin, 2006). Türkiye’de pek çok alanda ortaya çıkan cinsiyet eşitsizliğinin girişimcilik konusunda daha fazla varolduğu gözlenmektedir (Memiş ve Paksoy, 2007).

Türkiye’de kadın girişimciliğini teşvik eden ve destekleyen kurumlar şu şekilde sıralanabilir: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Odaları, Esnaf ve Sanaatkar Odaları Birlikleri, KOSGEB, İGEME, yerel yönetimler. Bu kurumların dışında KAGİDER, AİGEM gibi dernekler de kadın girişimcileri desteklemektedir (Özkaya, 2009). Kadınlar devletten, eşinden, ailesinden, yakınından aldıkları desteklerle ve kendilerine olan inanç ve özgüvenleriyle girişimci olarak çalışma hayatına atılmaktadır. Türkiye’de kadın girişimciliği beklentileri karşılayacak düzeyde olmasa da, son dönemlerde aktif hale gelmiştir.

3.2. Kadın Girişimcinin Özellikleri

Kadın her alanda karşı cinsten farklılaştığı gibi iş hayatında da farklı özellikler taşımaktadır. Girişimci olmak için belli özelliklere sahip olmak gerekir bu özellikler (risk alma, üretken olma, büyüme odaklı hareket etme, yaratıcı olma özgüven sahibi olmak vb.) bireyde girişimci ruhunu uyandırır. Bu özelliklerin dışında cinsiyet farklılığından doğan özellikler de bireyde oluşur. Kadın girişimcilerin erkek girişimcilere göre farklı özelliklere sahip olması kadın girişimcilerin yapısal (içgüdüsel) ve düşünsel özelliklerinin erkek girişimcilerden farklı olarak düşünülmesinden kaynaklı olarak kadın ve erkek girişimcilerde farklı özellikler meydana çıkmaktadır (İlter, 2010). Bowen ve Hisrich; kadın girişimcilerin özelliklerini araştırmış ve onların işletme konusunda olmasa da genel olarak iyi bir eğitime sahip olduklarını, kontrol alanlarının yüksek olduğunu, diğer kadınlara göre daha erkeksi olduğunu ortaya koymuşlardır (Güney, 2006: 36). Yetim (2002); kadın girişimcilerin genel özellikleri arasında uzlaşmacı, insan olmaları, sabırlı ve demokratik olmaları olduğunu söyler. Kadın girişimcilerin girişimci olmalarında önemli özellik bağımsızlıklarını eline alma ve kendilerine olan özgüvenlerini yerine getirmek olup kadın girişimler girişimcilik sektörüne sadece ekonomik yönden bakmayıp yalnız başlarına girdikleri bu yolda kendilerine olan özgüveni ve bağımsızlıklarını kazanmak için bu sektöre atılırlar. Kadın girişimciler genellikle etraftan akıl alıp işlerinde önemli kararları sezgileri ve duygularına

bağlı olarak verirler sadece kar amacı gütmemelerinden dolayı hırslarıma yenik düşmeyip daha mantıklı sonuçlara vardıklarından ötürü başarısızlık oranları erkek girişimcilere oranla daha azdır. Erkek girişimcilerin işletme açma yaşı 25-35 iken Kadın girişimcilerin iş yeri açma yaş sınırda 30-45 yaşları arasındadır sebebi ise kadınların bu yaşa kadar belli işlerde çalışması veya çocuk büyütmeyle görevli olmasından kaynaklıdır.(Aslan ve Atabey, 2007). Yetim (2002)'e göre kadın girişimcilerin özellikleri üç başlık altında toplanabilir.

- **Girişimci Olmaktan Kaynaklanan Özellikler:** Kendine güven, risk alma, yaratıcılık, yenilikçilik, akılcılık, bağımsızlık ve rekabetçilik vb.
- **Sosyo-Kültürel Değerlerle İlgili Özellikler:** Çevrelerinde saygındırlar, çevresindeki kaynakları ve ilişkileri iyi değerlendirebilen, koruyan, gözeten, işbirliğine yönelik, akrabalarının ve yakın çevresinin desteğini kazanmış...
- **Cinsiyet Rollerinden Kaynaklanan Özellikler:** İyi iletişim kurabilen, problemleri kolayca çözebilen, hoşgörülü, özverili ve duygusal...

Bu özellikler arasında sosyo kültürel değer daha çok ön plana çıkmaktadır. Saygınlık, çevreden gelen olumlu eleştiriler, çevre tarafından desteklenmek ve kabul görmek girişimciyi başarılı kılmaktadır (Morçin, 2013: 170). Bu özellikler kadın girişimcileri erkek girişimcilerden ayıran temel özelliklerdir. Kadın girişimcilerin bu özelliklere sahip olması yaşadığı toplum ve kültürel değerlerinden kaynaklı özelliklerdir.

3.2.1. Kadın Girişimci Tipleri

Girişimcilikte hem kadınlarda hem de erkekler de olması gereken, cinsiyet farklılığı taşımayan ortak kişilik özelliklerine sahip olmayı gerektirmektedir. Bu özellikler yenilikçilik, rekabet gücü, risk almak, fırsat değerlendirme, yaratıcılıktır.

Eagley ve Johnson toplumda kadına atfedilen bazı rollerin girişimciliğe uygun olduğunu söylemiştir (Yetim, 2002). Kadın girişimcilerin iyi iletişim kurma, problem çözme ve uzlaşma eğiliminde olma gibi kadına özgü rollerin getirdiği özelliklere sahip olması da iş hayatında erkeklere göre farklılıklarını ortaya koymalarına yardımcı olmuştur. Moore (1987)

gerçekleştirdiği çalışmalarda kadın girişimcileri; geleneksel ve modern girişimci tipleri olarak iki gruba ayırmıştır (Narin vd., 2006: 71).

➤ Geleneksel kadın girişimci tipi;

- 35-45 yaşları arasında bulunan,
- Evli veya yeni evlenmiş durumda olan,
- Eğitim durumu genel eğitim seviyesinin üstünde bulunan,
- Aile üyeleri arasında esnaf bir çalışan bulunan,
- Sermayesini kendi sahip olduğu varlıktan ve kişisel tasarrufu sonucu ortaya koyan kişiler geleneksel kadın girişimci tipine uygun kişilerdir.

➤ Modern kadın girişimci tipi;

- İşletmedeki idari işlemler ve teknik konular hakkında bilgi sahibi olan,
- Erkeklerin yoğun olduğu ortamlarda da kendini gösteren,
- Geleneksel kadın rolü daha az etken olan kişiler modern kadın girişimci tipine uygun kişilerdir.

Goffe ve Scase (1985) bu iki tipten yola çıkarak kadın girişimcileri dört gruba ayırmıştır (Ödemiş, 2017: 49).

3.2.1.1. Geleneksel Kadın Girişimci Tipi: Daha çok iş hayatını ev hayatına uyduran ve ev yaşamına göre planlarını kuran kişidir (Demir, Çoban ve Yılmaz, 2017). Hem girişicilik rollerini hem de toplumun onlara atfettiği geleneksel rolleri bir arada yürütmeye çalışırlar. Bu girişimci tipleri daha çok konukevi işletmeciliği, sekreterlik, restaurant, kuaför salonu vb. gibi alanlarda görülmektedir (Morçin, 2013: 172).

3.2.1.2. Evcimen Kadın Girişimci Tipi: Evcimen kadın girişimciler için girişimcilik yan işlerdir. Aile içinde yükümlü oldukları işler onlar için ön sırada yer alır. Ailenin

sorumluluklarına sahip çıkarken işletmelerinin sorumluluklarını sonraya ertelerler (Demir, Çoban ve Yılmaz, 2017). Bu kadın girişimci tipleri daha çok uzun vadeli küçük işler yaparlar ve daha çok evde üretilen ürünlerin ticaretiyle uğraşırlar (Morçin, 2013: 172).

3.2.1.3. Yenilikçi Kadın Girişimci Tipi: Girişimciliği aile yaşamının üstünde tutarlar ve girişimcilik onlar için hayatlarında ön plandadır. Hedefleri işletmelerinin gelişmesini sağlamak ve bu gelişmeyi yaparken toplumun atfettiği geleneksel rolleri yok sayarak girişimciliğe odaklanmışlardır (Demir, Çoban ve Yılmaz, 2017). Bu kadın girişimci tipleri daha çok pazar araştırmaları, reklam, halkla ilişkiler ve basın gibi alanlardadırlar (Morçin, 2013: 172).

3.2.1.4. Radikal Kadın Girişimci Tipi: Kadınların iş hayatında görünür olmadığından ve ikinci planda oldukları için girişimcilik sektörüne adım atmışlardır. Girişimci olmalarındaki en büyük amaçları da kadınların ikinci plana atılmalarını engellemeye çalışmalarıdır (Demir, Çoban ve Yılmaz, 2017). Bu kadın girişimci tipleri daha çok basın, yayın, perakende, satış, eğitim ve küçük ölçekli imalat işleri üzerinde çalışırlar (Morçin, 2013: 172).

Her kadın girişimcinin kendine özgü kişilikleri ve bu kişiliklerle birlikte ortaya çıkan girişimci tipleri vardır. Bu girişimci tipleri de amaçlara uygun olarak oluşturulmuştur.

4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırma kapsamında bireysel görüşmeler Yozgat'ta ikamet eden, KOSGEB desteği ve ya bireysel yatırımlarıyla işletme açmış 15 girişimci kadınla gerçekleştirilmiştir. Geleneksel yapıya bağlı olarak gerek sosyal hayatta gerekse iktisadi kararlarda erkek egemenliğinin hakim olduğu Yozgat araştırma bölgesi olarak seçilmiştir. Araştırma bölgesinin seçiminde kadın girişimciliğine zemin hazırlayan özelliklerle uyumlayan toplumsal yapının sürece etkisinin gözlemlenebileceği alan olması belirleyici olmuştur. Araştırmada insan eylemlerinin öznel anlamları içerdiğini bu nedenle insanla ilgili yapılacak

araştırmalarda sayısal veriler kadar öznel algılamaların da önemli olduğunu ifade eden nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Örneklem KOSGEB ve Yozgat Ticaret Odasına kayıtlı kadınlardan oluşmaktadır. Araştırma verilerinin toplanmasında Ek I'deki görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme soruları, görüşmelerden önce yapılan literatür çalışması sonucunda elde edilen bilgiler ve daha önce yapılmış bazı araştırmalardan yararlanılarak düzenlenmiştir. Görüşme kılavuzu aracılığıyla toplanan veriler ana başlıklar kapsamında değerlendirilerek araştırma bulgularında ayrıntılı olarak değerlendirilmiştir.

5. ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA

5.1. Girişimciliğin Anlamlandırılması

Yozgat, İç Anadolu bölgesinde geleneksel yapının hakim olduğu, kadın ve erkeklerin geleneksel cinsiyet rolleriyle yaşamlarını sürdürdükleri bir il olması dolayısıyla öncelikle katılımcılara “kadın girişimci” denildiğinde kendileri için ne anlam ifade ettiği sorusu yöneltilmiştir.

“Cesaretli kadınlar geliyor aklıma aynı zamanda risk alarak başkalarının ihtiyaçlarını karşılamak için fırsat sunan, kendi ayakları üzerinde durarak ekonomik özgürlüğünü eline alan kadınlar geliyor. Girişimcilik hakkında daha önce hiçbir bilgim yoktu, KOSGEB kursuna girdikten sonra zaten bu bilgi bize daha çok anlatıldı ve orada öğrendim.” (30, Bijuteri, Lise mezunu).

“Girişimcilik benim için kadınların tek başına iş hayatında mücadele vermeleri anlamına geliyor fakat ben bu durumu gerçekleştiremiyorum çünkü eşim emekli ve sürekli yanımda bu yüzden bu durumdan memnun değilim, tek başıma bir şeyler yapabileceğimi de göstermek istiyorum. Eşimin hep burada olması kadın girişimci profilinden uzaklaştırıyor beni.” (44, Gözlemeci, İlkokul mezunu).

Görüşmelerde kadınların girişimciliğin farkında oldukları, kendi ayakları üzerinde durmanın, sıfırdan bir süreç inşa etmenin haklı gururunu yaşadıkları, tatmin olmalarının da işlerini başarılı bir şekilde devam ettirmelerine imkan sağladığı görülmektedir.

Katılımcılardan birisi diğerlerinden farklı olarak girişimciliğin insanın doğasında olması gerektiği vurgusunu yapmıştır. Katılımcının ifadesi şu şekildedir:

“Girişimcilik benim hep ruhumda vardı. Toplulukla oyun oynanırken bazıları kim benden olmak ister diye parmak kaldırır, bazıları da ben kimdenim der. O parmak kaldıranlar yönetmeyi, diğerleri de yönetilmeyi sevenlerdir. Ben hep o kim bende diyen kişi olmuşumdur, yani zaten hep ruhumda vardı.” (48, Gözlemeci, Ortaokul mezunu).

5.2. Girişimciliğe Yönlendiren Sebepler

Katılımcılara tüm bu zorluklara ve pek çok şeye rağmen kendilerini girişimciliğe yönlendiren sebeplerin neler olduğunu? ve işletmelerinde kadınlara pozitif ayrımcılık sağlayarak istihdamda öncelik tanıyorlar mı? soruları yöneltildiğinde kadınların büyük çoğunluğu yaşadıkları ekonomik sorunları aşabilmek için düzenli gelir sahibi olabilmek adına girişimci olduklarını ifade ederken neden bir işte değil, kendileri iş kurucu olmayı tercih ettiklerine ise yaptıkları işi iyi biliyor ve yapıyor olmalarının getirdiği cesaret ve bu işi yapıyorken de kendilerini rahat hissedecekleri ortamı inşa etmek istedikleri için süreci bu şekilde şekillendirdiklerini ifade etmişlerdir.

“Başta eşimin bir işi olmadığı için benim çalışmam gerekiyordu. O dönemde üretmek ve para kazanmak istedim. Ailemden de esnaflık geldiği için bende girişimci olmayı seçtim. Şimdi ise çocuğumu okutmak, güzel şartlarda bir yaşam sürmek ve en önemlisi gelir elde etmek için yapıyorum.” (43, Butik, Lise mezunu).

“Hem tek maaşla evi geçindirmek zor olduğu için hem de erkekten para istemektense kendi paramı kazanıp, harcamak istedim. Bu şekilde sevdiğim ve iyi olduğum işi kendi çalışma ortamımda kendi istediğim şartlarda yapıyorum.” (45, Ev Yemekleri, İlkokul mezunu).

5.3. Girişimcilikte Karşılaşılan Sorunlar ve Aile İçi Rol Dağılımına Etkisi

Katılımcılara yöneltilen girişimci olarak karşılaştıkları sorunlar ve girişimci olmalarının aile içi rol dağılımında değişiklik olup olmadığına ilişkin soruya katılımcıların tamamına yakını ataerkil toplumsal yapı içinde kendi var olma mücadelelerini verdiklerini ve işlerinden döndüklerinde her zaman yaptıkları işleri yaptıklarını, aile içi rol dağılımında bir değişim yaratmadığını kendilerinin de iş sonrası “ikinci vardiya” olarak evde de çalışmaya devam ettiklerini ifade etmişlerdir. Bu durum toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının dönem ve koşullar değişse dahi varlığını sürdürmekte olduğunu göstermesi açısından önem taşımaktadır.

“Erkek esnafların yoğun olduğu bir yerde çalışıyorum, benim için ister istemez zorluk yaratıyor. Dedikodulara maruz kalıyorum, üzerimde baskı kurarak dışlamaya çalışıyorlar. Ama ben kulak asmayıp dinlememeye çalışarak önlemimi alıyorum. Müşterilerle de ölçülü davranışlar sergilediğimden, karşı tarafta benim davranışima göre tavrımı belirliyor. Aile içi rol dağılımında bir farklılık olmuyor, çalışan bir kadın olsam bile yine evde temizlik, ütü, yemek yapıyorum. Ama bu durum beni zorlamıyor, hayatım daha düzenli ve planlı bu şekilde.” (38, Ev Yemekleri, Ortaokul mezunu).

“Erkeklerle çok fazla iletişim kurmamayı tercih ediyorum, o zaman sorun da yaşamıyorum. Evdeki yaşamda bir değişiklik olmuyor. Hem öyle bir değişiklik olsa evde kadın erkek arasında çatışma çıkar.” (48, Çeyiz Evi, Ortaokul mezunu).

Sektörlerin farklılaşmasıyla kadın girişimcilerin yaşadıkları sıkıntılar da farklılık göstermektedir. Ancak her kadın girişimci yaşadıkları zorluk ve olumsuzluklara karşı kendilerince önlem almış ve bu önlemlerle “erkek egemen toplumda varolmaya” çalışmaktadırlar. Katılımcılardan sadece birkaçı ise aile içi rol dağılımlarının eşitlikçi olduğundan herhangi bir sorun yaşamadıklarını ifade etmiştir.

“Tabi ki çalışma hayatında zorluklar her zaman oluyor. Ama ailede şanslıyım, bizim ailede her şey müşterek, eşim bana her konuda yardımcı olduğu gibi bu konuda da yardımcı oluyor.” (43, Butik, Lise mezunu).

Katılımcıların tamamına yakınının vurguladığı şekilde erkek egemen bir toplumda girişimcilik sürecinde hangi kurum/kuruluş/kişilerden maddi, manevi destek aldıklarına ilişkin yöneltilen soruya birkaçının eşinden destek gördüğünü, büyük çoğunluğunun eşinin desteklemediğini ifade etmesi kadınların her şeye rağmen önemli bir duruş ve kararlılıkla “tek başına omuzladığı” veya çocuklarının destekçileri olduğu görülmektedir.

“Hiçbir kurumdan, bankadan maddi destek almadım. Eşim arkamda durmadı, hatta çevremdeki insanlar yapamayacağımı, 1 ay içerisinde kapatacağımı söylediler, tek destekçim çocuklarımdı, çok şükür 1,5 yıl oldu onlar sayesinde başardım.” (44, Gözlemeci, İlkokul mezunu).

“Hayır hiç kimseden ve hiçbir bankadan destek almadım, eşim de arkamda durmadı, yapamazsın dedi.” (38, Ev Yemekleri, Ortaokul mezunu).

Katılımcılardan bazıları ise eşlerinden, bankadan ve KOSGEB’den destek alarak süreci başlatmışlardır. Bu katılımcılar destekleniyor olmanın cesaretiyle girişimci olduklarını ifade etmişlerdir.

“Bankadan esnaf kredisi çektim ve manevi desteği eşimden gördüm. Sırt sırta vererek bu işletmeyi açtık.” (43, Butik, Lise mezunu).

“KOSGEB desteği ile dükkanın içini yeniledim bana bu konuda yardımcı oldu ama iş açma sürecinde eşimle beraber sıfırdan başlayarak, bankadan kredi çekerek bu dükkanı açtık.” (49, Çeyiz Evi, Ortaokul mezunu).

5.4. İstihdama Cinsiyetin Etkisi

Kadınların istihdam edecekleri personel tercihlerinde “kadın istihdamı” öncelik taşıyor mu? sorusuna katılımcıların büyük çoğunluğu daha iyi anlayacakları düşüncesiyle, kadınların kendi ayakları üzerinde durması ve kazançlarının olmasını istedikleri için tercihlerinin bu yönde olduğunu ifade ederken, bir kısmı eşleri ya da çevreden duyacakları tepkiden korktukları için kadın çalışan tercih ettiğini, birkaçı ise daha güçlü, atik ve çalışkan oldukları düşüncesiyle erkek çalışan istihdam ettiklerini ifade etmişlerdir.

“Çalışanlarımın kadın olmasını istiyorum. Kadın kadının halinden daha iyi anlar. O kadın aldığı maaşla kendine, evine, eşine fayda sağlıyor. Bu yüzden önceliğim kadın.” (44, Gözlemeci, İlkokul mezunu).

“Erkeğin merdanesi daha kuvvetli olduğu için erkeğe öncelik veriyorum. Benim için elemanın kadın ya da erkek olması önemli değil, önemli olan müşterilerimin memnun olması.” (48, Gözlemeci, Ortaokul mezunu).

“Erkek elemanları her yere gönderebiliyorsun, her işi (getir-götür, tamirat vb.) yaptırabiliyorsun ama burası küçük yer söz olur. Hem eşim de izin vermez.” (45, Ev yemekleri, İlkokul mezunu).

Görüşmelerde katılımcıların büyük çoğunluğu kadınların toplumsal hayatta maruz kaldığı cinsiyet eşitsizliğini küçük de olsa ellerinden geldikince belli konularda pozitif ayrımcılıkla ancak erkeklerin mevcut koşullarına erişim sağlayacağını düşünmekte ve bunun da kadın dayanışmasıyla gerçekleştirilebileceğini düşünmektedirler.

SONUÇ

Cinsiyet eşitsizliği ve ataerkil toplum yapısı kadın istihdamını olumsuz etkilemektedir. İş hayatında karşılaştıkları olumsuzluklar ya hiçbir şekilde sisteme girememelerine ya da kendilerini geri çekmek zorunda kalmalarına neden olmuştur. Toplumda kadına atfedilen cinsiyet rolleri de ne yazık ki bu durumu beslemiştir. Kadının narin, kırılgan, vicdanlı, şefkatli, duygusal bir varlık olarak tasviri rasyonel alan olarak gösterilen iş hayatında kadınların var olamayacağı ya da kısa sürede başarısızlıkla sonuçlanacağı ön yargısını doğurmuştur.

Görüşmelerde kadınların ücret eşitsizliği dolayısıyla işin niteliğine göre değil de sadece kadın olmalarından dolayı ikincilleştirilmeyi kabul etmeyip kendi işlerini kurmak istedikleri görülmektedir. Çalışılan kurumdaki yapının da bu süreci beslediğini ve süreklilik kazandırdığını ifade etmişlerdir. Kadınlar kendilerine sunulan işlerde mağduriyet, ayrımcılık, dışlanmayla karşılaştıklarından istihdam edilememe durumuna karşılık istihdam sağlamaya yönelik destek ve fırsatların takipçisi olmuşlardır. Girişimcilik bu anlamda cazip

gelmiştir. Kadınların girişimciliğe yönelmesi hem bireysel hem de istihdam yaratması dolayısıyla toplumsal kalkınma açısından önem taşımaktadır. Devletin kadın girişimciler için oluşturduğu destek paketleri ve çeşitli kurumlar aracılığıyla yönlendirmeleri her geçen gün kadın girişimci sayısını arttırmaktadır.

Bu çalışmada Yozgat gibi geleneksel toplumsal yapının rol dağılımı, karar alma mekanizmalarında erkek egemenliğinin etkin olduğu bir ilde girişimci olma tercihinde bulunan, çeşitli sektörlerden işletme sahibi 15 kadınla bu süreci nasıl başlattıkları, karşılaştıkları sorunlar, aldıkları destekler, işveren olarak istihdama katkıları konu başlıklarında görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulguları toplumsal yapının cinsiyet rol dağılımı ve gündelik hayatın inşasında belirleyici olsa da birey de içerisinde bulunduğu sosyal çevrede aktif öznedir. Kadın girişimciler zorluklarla karşılaşsalar da yılmadan hedefleri uğrunda zorluklara göğüs gererek kendilerinin iyi yaptıklarını bildikleri işler için işletmeler açmışlar, ürettikleri ve verimli olduklarını gördükçe tatmin ve motive olmuşlar, bu durum başarıyı beraberinde getirmiş, kendilerini gerçekleştirmenin yanı sıra diğer pek çok kadına da rol model olmuşlardır.

KAYNAKÇA

Aslan, Ş. ve Atabey, A. (2007). Küresel Rekabette Kadın Girişimcilerin Rolü ve Türk Kadın Girişimci Tipolojisi. *Journal of Azerbaijani Studies*.

Aytaç, Ö. (2006). Girişimcilik: Sosyo-kültürel bir Perspektif. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (15).

Can, Y. ve Karataş, A. (2007). Yerel Ekonomilerde Kalkınmanın İtici Gücü Olarak Kadın Girişimcilerin Rolü ve Mikro Finansman: Muğla İli Örneği. *Selçuk Üniversitesi Karaman İ.İ.B.F. Dergisi*.

Çakır, Ö. (2008). Türkiye’de Kadının Çalışma Yaşamından Dışlanması. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, s.31.

Çakmak, (2003). Girişimciliğin Tarihsel Gelişimi. *Piyasa İktisadiyat Dergisi*, (8).

Demir, E., Çoban, M.S. ve Yılmaz, A.B. (2017). Türkiye’de Kadın Girişimciliği: Kadın Girişimciliğinin Özellikleri, Sorunları ve Türkiye’deki Durumu Hakkında Bir Değerlendirme. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(38).

Güney, S. (2006). Kadın Girişimciliğine Genel Bir Bakış. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, I/1.

İlter, B., (2010) *Girişimcilik Sürecinde Kadın Girişimcilerin Karşılaştıkları Sorunların Analizi: KAGİDER Örneği*, Ankara:Adalet Yayınevi.

Kara, M. ve Yıldız, T. (2017). TR 72’de Girişimcilik Profiline Analizi. *ORAN Kalkınma Ajansı*.

Keskin, S. (2014). Türkiye’de Kadın Girişimcilerin Durumu. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, IX/1.

Lockwood, N. (2004), The Glass Ceiling: Domestic and International Perspectives. Erişim Linki: www.findarticles.com/p/articles/mi_m3495/is_6_49/ai_n6099202.

Memiş, H., Paksoy, H. M. ve Paksoy, S. (2007). Bölgesel Kalkınmada Kadın Girişimciliğinin Önemi:GAP Bölgesinde Bir Araştırma. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, II/2.

Morçin, S. E. (2013). Türk Kültüründe Kadın Girişimciliği: Kavramsal Bir Değerlendirme. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, VIII/2.

Narin, M., Marşap A., Gürol M.A. (2006). “Global Kadın Girişimciliğinin Maksimizasyonunu Hedefleme: Uluslararası Arenada Örgütlenme ve Ağ Oluşturma,” *Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 8 /1.

Ödemiş, G. (2017). Kadın Girişimcilerin İş-Yaşam Dengesi Üzerine Bir Araştırma: İzmir İli Örneği. İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Özdevecioğlu, M.,ve Cingöz, A. (2009). Sosyal Girişimcilik ve Sosyal Girişimciler. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 32.

Özkaya, M. O. (2009). Kadın Girişimciliğe Yönelik Strateji Geliştirmede Yerel Yönetimlerle İşbirliği İçinde Olmak Mümkün mü? *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(11).

Sayın, E. (2011). Kadın Girişimcilerin Sorunlarının Betimleyici Analizi. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, III/1.

Soysal, A. (2010). Kadın Girişimcilerin Özellikleri, Karşılaştıkları Sorunlar ve İş Kuracak Kadınlara Öneriler: Kahramanmaraş İlinde Bir Araştırma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(1).

Şahin, E. (2006). Kadın Girişimcilik ve Konya İlinde Kadın Girişimcilik Profili Üzerine Bir Uygulama. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.

Temel, A., Yakın, M. ve Misci, S. (2006). Örgütsel Cinsiyetlerin Örgütsel Davranışa Yansıması. *Yönetim ve Ekonomi*. 13(1).

Tosunoğlu, B. T. (2003). Girişimcilik ve Türkiye’nin Ekonomik Gelişme Sürecinde Girişimciliğin Yeri. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.

Wirth, L. (2001). *Breaking Through The Glass Ceiling: Women in Management*, International Labour Office, Geneva.

Yetim, N. (2002). Sosyal Sermaye Olarak Kadın Girişimciler: Mersin Örneği. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 2(2), 79-92.

